

OOS GEBROOK

Joodse onderduikers in Hoensbroek

tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog

Heemkundevereniging Hoensbroek

Jaargang 9 - nummer 3 - december 2016

Oos Gebrook

Een uitgave van de Heemkondevereniging Hoensbroek.
Jaargang 11 nummer 3 – december 2018

REDACTIE:

Jan Bus

Bernard Grothues

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

Math Mertens

Peter Sikora

Hein Giesen

E-Mail: redactie@heemkundehoensbroek.nl

AFBEELDINGEN:

Jo Hermanns

Hein Bisschops

Jan Creusen

LAY-OUT

Jo Hermanns

Wim Kortekaas

ACQUISITIE EN ADVERTENTIES:

Jan Bus

Hein Giesen

SECRETARIAAT:

Klinkertstraat 19,

6433 PA Hoensbroek, tel: 045-5217721

E-Mail: secretaris@heemkundehoensbroek.nl

VERENIGINGSLOKAAL:

Schuinstraat 2a 6432CM Hoensbroek

BANK:

NL43INGB0003280562 t.n.v. Heemkondevereniging Hoensbroek

WEBSITE:

www.heemkundehoensbroek.nl

Losse nummers € 3.95

OOS GEBROOK

JAARGANG 11 NUMMER 3 – NOVEMBER 2018

INHOUD

ITE MISSA EST - 'T IS GEDAO	4
HERHALING EXCURSIE KASTEEL AMSTENRADE	5
VAN DE REDACTIE	6
HOENSBROEKENAAR FRITS GORDEBEKE	7
NIEUW BOEK 'LEXICON VAN HET CHRONOGRAM'	17
BOEK OVER NIEUW LOTBROEK	22
UPDATE JOODSE ONDERDUIKERS IN HOENSBROEK	24
BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK	43

F. NIJSTEN SLIJTERIJ WIJNHANDEL

Kouvenderstraat 158
6431 HH Hoensbroek
☎ 045-5223466

UITVAARTCENTRUM VAN DEN HOUT

Kathagen 10
6361HG Vaesrade
☎ 045- 5212004

ITE MISSA EST - 'T IS GEDAO

*IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI
ZOE GOLFDE 'T GEBED NAO D'R HIEËMEL
NOE 'NS VOL, KREFTIG EN HEL WIEJ OP PINKPOP
DA WEER IN 'N SJTIL FLUUSTEREND GEMIEËMEL*

*SJTIEF SJTINGE DE HÈLLIGE OP D'R SOKKEL
ES WAORE ZE VERPAKT I WIERAOKWALM
MARIA WAOR HAOS GAAR GERUËSTERD
I VIEZE ZJWARTE KAERSEKWALM*

*'T IS JUUS OF ICH 'T GISTERE NOG HOEËRT
DAE INGELEZANGK VAN 'T MAAGDEKOER
HOEËG OP 'T OKSAAL MIT VÄÖLE TESAME
OP 'T ELTER DRIEJ HIEËRE, IN 'T MIDDE PESJTOER*

*'WO SIND SIE GEBLIEBE?' DIE MAAGDE
KINT GIER D'R NOG ÖRGES VINGE
EN DAN OOS KIRKE, NOG WIEËNIG BLIEFT UËVER
DE REST WOËËRD GEOFFERD AAN ANGER DINGE*

*EN WOE DOER GEBRANDSJILDERDE ROETE
DE ZÓN DE KLUËRE LEET GLINSTERE
DAO VEUL ICH NOE D'R SJAELE WINJD
DOER KEPOT GEWÓRPE VINSTERE*

AMEN

MATH MERTENS

*'t Is sjpietig
Mer toch wunsjt
't Besjtuur
va de Heemkundevereniging
uch allenuij

'n ZIEËLIGE KRISMES en

'n GESJEID NUUJAOR!!!*

HERHALING EXCURSIE KASTEEL AMSTENRADE

De uitnodiging voor de excursie naar kasteel Amstenrade, die we onlangs organiseerden, leverde meer dan zeventig aanmeldingen op. Dat had tot gevolg, dat we helaas een flink aantal belangstellenden hebben moeten teleurstellen. Bij het kasteel kon men op z'n hoogst op die middag 2 groepen van maximaal 30 personen aan. Het bestuur heeft daarom besloten om in het komend voorjaar nog een excursie naar het kasteel te organiseren, zodat we ook degenen, die nu helaas achter het net visten, tegemoet kunnen komen. Zodra hierover meer informatie te melden is zullen we de leden (en in het bijzonder degenen, die we nu hebben moeten teleurstellen) hierover informeren."

VAN DE REDACTIE

Langzaam, maar heel zeker komt het einde van het jaar weer naderbij. In deze periode kijken we vaker terug op wat er het afgelopen jaar allemaal is gepasseerd. De heemkundevereniging kijkt altijd terug, maar dan natuurlijk verder dan alleen op het afgelopen jaar. Dat is tenslotte ook onze bestaansreden en onze corebusiness: het nabije en het verre verleden van Hoensbroek.

Deze keer hebben we in het bijzonder aandacht voor een paar onderwerpen uit de dertiger en veertiger jaren van de vorige eeuw. Sommigen van u zullen zich misschien nog de naam Frits Gordebeke herinneren en zijn successen als bokser. En als u dat niets zegt, lees dan het artikel over hem maar eens op pag. 7 e.v.

In ruim een jaar na de presentatie van het boek 'Joodse onderduikers in Hoensbroek' is er bij Jan v.d. Berg nogal wat aanvullende informatie binnengekomen. Een deel hiervan publiceren we nu in dit nummer.

Maar dat is zeker nog niet alles. Meer hierover kunt u lezen op onze vernieuwde website www.heemkundehoensbroek.nl.

Nieuwjaarsbijeenkomst

Onze nu al bijna traditionele Nieuwjaarstref wordt in 2019 gehouden op woensdag 9 januari 2019.

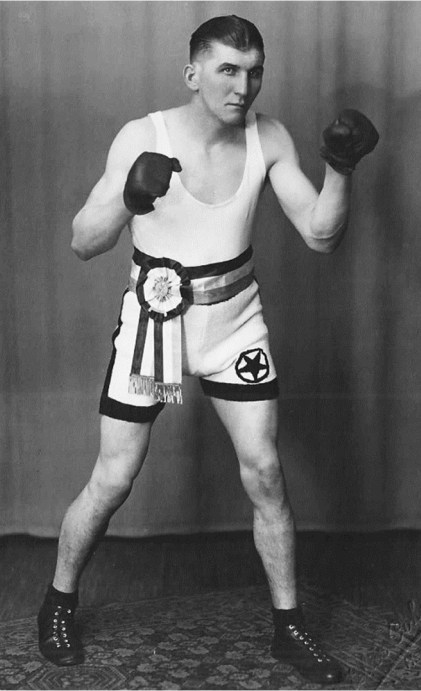
Vanaf 19.30 tot 21.00 uur bent u van harte welkom in ons verenigingslokaal aan de Schuinstraat 2A (naast de speeltuin van Maria-Gezanten).

De koffie met 'n hapje en 'n drankje staan klaar.

Komt u ook?

HOENSBROEKENAAR FRITS GORDEBEKE BOKSKAMPIOEN VAN NEDERLAND

Door Hein Bisschops

Op 23 augustus 1976 overleed te Hoensbroek op 63-jarige leeftijd Frits Gordebeke.

Hij maakte in de dertiger jaren furore in de bokssport.

Nu vergeten, maar toentertijd hoog aangeschreven als bokser en dat als winnaar van meer dan 80 wedstrijden door k.o.! Hij was een bekend pugilist naast Ben Bril, Henk Quentemeijer, Jac Nolle, Theo Nolten en Jan Post.

Deze laatsten kwamen allen uit Noord- en Zuid-Holland.

Frits kwam uit Hoensbroek en werd, zoals het Dagblad van het Noorden vermeldt, Nederlands

kampioen halfzwaargewicht door op punten Ninaber te verslaan. Op zaterdag 9 en zondag 10 april 1938 vonden de nationale kampioenschappen boksen plaats in de benedenzaal van de Harmonie te Groningen.

Frits moest die zaterdagavond boksen tegen Ruben uit Groningen.

Hij won op punten, zodat hij op zondagavond de finale mocht boksen tegen de titelverdediger Ninaber uit Rotterdam. Het werd een gelijk opgaande strijd met Ninaber iets in het voordeel volgens het publiek. Maar de jury besliste anders en verklaarde Gordebeke tot kampioen.

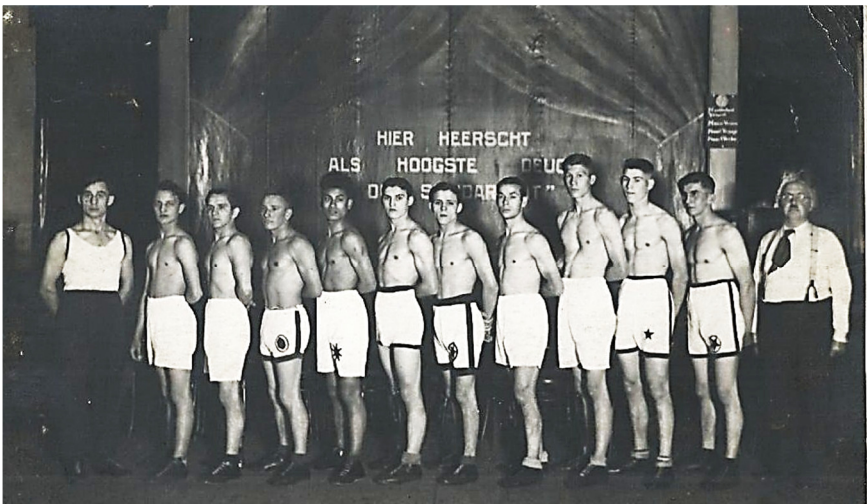
Nieuwsblad van het Noorden
maandag 21 april 1938

Frits Gordebeke was in de dertiger jaren een bekend vuistvechter.

Als amateur nam hij al op 8 mei 1932 deel aan de amateurboks-kampioenschappen van Nederland samen met clubgenoot Henk Frijters.¹ Deze was ook aanwezig bij de nationale kampioenschappen in 1937 in de klasse lichtgewicht. Via Frans Vermeer uit de Ridder Hoenstraat, eveneens amateurbokser, kwam Frijters in contact met Frits Gordebeke.

HOENSBROEKSE BOKSVERENIGING OLYMPIA

Henk Frijters werd in 1937 aangekondigd als de kampioen van district het Oosten.

De boksers van Olympia in de zaal van Caris

Met 19 jaar was hij prof geworden. In 1937 ging hij naar de Boxschule in Dortmund. Maar om daar te boksen moest hij terugkeren naar de amateurstatus. Dat wilde hij niet en mede door de dreiging van de oorlog kwam hij terug naar Nederland. Op 15 januari 1939 werd Frits uitgenodigd met de Nederlandse ploeg in Warschau te boksen tegen de ploeg van Polen. Deze was zoals later bleek veel te sterk. Nederland won geen enkele wedstrijd en verloor met 8-0. Frits bokste hier in het halfzwaargewicht tegen de Pool Karolak. Hij had een kans, maar moest in de tweede ronde de strijd staken wegens een blessure.² In vele grote steden van Nederland heeft hij gebokst, maar soms was het dicht bij huis, zoals op zaterdag 16 september 1942.

De boksvereniging S.S.P. Pluymakers opende toen in het Royal-Theater in Heerlen het boksseizoen met amateurwedstrijden, waarvoor zich deelnemers hadden aangemeld uit Heerlen, Maastricht, Hoensbroek, Lutterade en Eigelshoven. Frits trof als tegenstander H. Mak, die hij gemakkelijk versloeg. Frits kwam uit voor de boksvereniging Olympia te Hoensbroek dat zijn clublokaal had bij Caris in de Hoofdstraat. Zijn vermoedelijk laatste wedstrijd vond plaats in zijn geboorteplaats Venlo op zaterdag 4 oktober 1942. De Venlosche Boksclub organiseerde daar in de Venlonazaal de wedstrijden. Zijn tegenstander was van der Kaa uit Eindhoven. Na de eerste ronde moest de partij gestaakt worden wegens een neusblessure van Frits. Vermoedelijk bokste hij hier met zijn clubgenoten Gelissen, v. d. Bolk, v. d. Bogaard en Verschoren. Door de slechte kwaliteit van de kranten in de oorlog waren de namen niet goed te lezen en zouden dus anders gelezen kunnen worden.³

vanoost

verzekeringen-verzuim-pensioenen
Juliana Bernhardlaan 8
6432 GW Hoensbroek ☎ 045 - 522 42 41

AUTOSHADE PETER LEUNISSEN

Verlengde Klinkerstraat 22
6433 PL Hoensbroek
☎ 045-5218699

HET GEZIN GORDEBEKE-SIEBEN

Frits werd geboren in Venlo op 11 juli 1913 en was het 2^e kind van het gezin Antonius Gordebeke en Antonetta Sieben.

Er werden in totaal tien kinderen geboren, zes zonen en vier dochters. Op de foto op de bovenste rij van links naar rechts: Pierre (geb. 1912), Mia (geb.1916), Frits (geb. 1913) en Hub (geb.1914). Op de middelste rij van links naar rechts: Gerard (geb.1918), Sjaak (geb.1921), vader Antonius (geb. 1883), moeder Antonetta (geb. 1888) en Antoon (geb. 1919). Antoon hoopt in 2019 zijn 100^e verjaardag te vieren! Op de voorste rij van links naar rechts: Dora (geb.1924) en Annie (geb.1926). Het gezin Gordebeke verhuisde van Venlo naar Rotterdam met 4 kinderen: Pierre, Frits, Hub en Mia en begon hier een levensmiddelenzaak.

VAN OERS ASSURANTIËN
Kouvenderstraat 238
6431HK Hoensbroek
☎ 045- 5212856

In Rotterdam werden nog eens drie kinderen geboren: Gerard, Antoon en Sjaak. Door omstandigheden ging de zaak failliet en trok het gezin naar het zuiden van het land en kwam in Versiliënbosch-Heerlerheide terecht. Vader ging als handlanger werken op de Staatsmijn Emma, zijn mannummer: E 8068. Versiliënbosch.

In Versiliënbosch werd Dora op 5 april 1924 geboren. Op 7 november 1924 verhuisde het gezin naar de Ridder Hoenstraat 45 in Hoensbroek. Hier werd in 1926 Annie geboren, in 1928 Aldegonda die echter vijftien dagen na de geboorte stierf. Ze staat dus niet op bovenstaande foto.

Het gezin Gordebeke kreeg nog een tegenslag te verwerken toen hun zoon Hub door een noodlottig ongeval overleed op 22-jarige leeftijd op 1 februari 1936. Achter hun woning hadden ze een bewaarplaats uitgegraven om er aardappelen en winterprovisie in te bewaren.

De bewaarplaats was van hout en afgedekt met zandzakken.

Toen Hub een portie aardappelen wilde halen is de kuil ingestort en werd hij onder het zand bedolven.

Hij kwam daarbij door verstikking om het leven. ⁴

De Limburger Koerier van maandag 3 februari 1936 vermeldde:

'De dokters hebben nog getracht de levensgeesten op te wekken, hetgeen echter niet meer lukte.'

Frits heeft later de houten bewaarplaats vervangen door een cementen bunker die ook als schuilkelder diende in de oorlog. Een deel van deze schuilkelder is nog te zien en ligt in een verhoging aan de huidige Vloedsgraaf. Deze nieuwe weg is parallel gelegen aan de huidige Ridder Hoenstraat.

Na de lagere school volgde hij met goed gevolg een 5-jarige avond-cursus werktuigkundig tekenen aan de Avondschool voor Handwerklieden te Heerlen.⁵

Frits ging tijdens de oorlog werken als bankwerker op de Cokesfabriek Emma. Doordat hij zijn baas geslagen had werd hij opgepakt door de Duitsers en tewerkgesteld in Duitsland.

Frits kwam eerst in een werkkamp terecht onder erbarmelijke omstandigheden.

Vandaar kwam Frits terecht in het plaatsje Köln-Deutz, dat aan de overkant van de Rijn in Keulen lag. In de motorenfabriek van KHD (Klößner-Humboldt Deutz AG) werden tijdens de tweede wereldoorlog tanks, vrachtauto's en tractoren met rupsbanden gebouwd. Frits heeft hier veel geleerd als bankwerker/monteur.

Hij verbleef in een pension in Köln-Ehrenfeld en leerde in zijn vrije tijd de verkoopster Marianne, zijn latere vrouw, kennen.

Frits was 32 jaar toen hij in Keulen trouwde op 27 augustus 1945 met de 17-jarige Marianne. Zij was 8 maanden in verwachting, dus hoogzwanger. Hun adres was volgens een voorlopige registratiekaart: Olpener Strasse 32 Köln-Ehrenfeld, afgegeven door het Amerikaans Militair Gouvernement. Als inwoner van de stad Keulen was het hem ten strengste verboden de stad te verlaten.⁶

Op 22 september 1945 werd een meisje Antoinette Magdalena geboren. Zij werd op 4 november 1945 gedoopt in de St. Elisabeth kerk te Köln-Hohenberg. Het meisje stierf te Hoensbroek op 7 februari 1946 slechts 5 maanden oud aan de stuipen.

HARREMAN VERHUIZINGEN

De Koumen 28

6433 KD Hoensbroek

 045-5233333 - www.harreman.nl

Marianne Feij en Frits Gordebeke

De Politieke Opsporingsdienst Militair Gezag Hoensbroek stuurde op 18 mei 1945 ten dienste van de 4^e Compagnie Gezagstroepen een brief aan de chef van het Legerbureau in de Mijnstreek. Met daarin een verklaring dat van Gordebeke G.J. tot heden in politiek opzicht bij zijn bureau niet ten nadele bekend is. Tevens verzoeken wij U deze verklaring in Uw archief op te bergen. ⁷

Hij negeerde het verbod om de stad te verlaten en trok richting Nederland. Het gezin kwam bij de grensovergang in Schinveld aan en smokkelde het kindje, dat in een koffer lag, de grens over. Ze liepen van hieruit door de Schinveldse bossen naar Hoensbroek. Onderweg moesten ze goed uitkijken dat ze niet op achtergebleven landmijnen traptten. Ze gingen bij opa en oma wonen in de Ridder Hoenstraat.

Toen de woningen in Huizerveld klaar waren, gingen ze wonen in de Koekoekstraat no. 22. Op 4 november 1946 werd Antoinetta Maria Gordebeke (Nettie) geboren in het ziekenhuis te Heerlen.

Op 5 maart 1948 werd in de Koekoekstraat te Hoensbroek nog Maria Antonia Gordebeke (Ria) geboren.

*Twee dochters van Gordebeke,
op het steile zandpad dat naar de speeltuin van de Metten voerde*

LENDI MEN | WOMEN | FASHION

Kouvenderstraat 13/15

6431 HA Hoensbroek

☎ 045- 5212430

Toen opa Sieben stierf in 1952 verhuisde het gezin Gordebeke-Feij naar de Ridder Hoenstraat 45 en ging bij oma inwonen.

In 1975 werd hij bokstrainer en richtte samen met G. Jacobs de door de oorlog ter ziele gegane vereniging Olympia opnieuw op. Frits was 63 jaar toen hij overleed.

Zijn uitvaartdienst was op 26 augustus 1976 in de dekenale kerk van St. Jan Evangelist te Hoensbroek, gevolgd door de crematie in het Crematorium te Heeze bij Eindhoven.

Er was in de buurt van Hoensbroek toen nog geen crematorium.

Zijn vrouw Marianne werd geboren in het klooster van de nonnen op 14 november 1927 te Engelskirchen-Duitsland. Zij stierf te Hoensbroek op 1^e Kerstdag, 25 december 2017. De plechtige uitvaartdienst was op dinsdag 2 januari 2018 in de grote St. Janskerk. Aansluitend werd afscheid genomen van Marianne in het crematorium Schifferheide te Kerkrade.

Bronnen:

Familiearchief Hein Bisschops-Leistra-Gordebeke-Huver.

Broer van Frits : Antoon Gordebeke 98 jaar.

Stammbuch Gordebeke/Fey met Heiratsurkunde en Geurtsurkunde van het kind in Duitsland geboren. Bijgeschreven de in Nederland geboren kinderen.

Wiel Notermans uit de Mettenstraat die boksles les heeft gehad van Hein v.d. Elzen bij Caris in de Hoofdstraat.

Noten

Noot 1: *Algemeen Handelsblad 10-5-1932*

Noot 2: *Algemeen Nieuwsblad 19-2-1939*

Noot 3: *LimburgerKoerier5-10-1942*

Noot 4: *Limburger Koerier 3-2-1936*

Noot 5: *Getuigschrift*

Noot 6: *Zweiteilige Registrierkarte*

Noot 7: *Verklaring Politieke Opsporingsdienst Militair Gezag Hoensbroek*

CONSTRUCTIEBEDRIJF WIEL PETERS

Economiestraat 47 A
6433KC Hoensbroek

 045- 521 10 57

LEXICON VAN HET CHRONOGRAM

*De literaire erfenis van chronogrammisten
in een ChronoLeXICon
Met getaLVers en ChronoDIstIChon*

Bernard Grothues

BJÖRN HOCKS ADVOCaat & MEDIATOR

Kouvenderstraat 130

6431 HH Hoensbroek

☎ 045- 4100220

NIEUW BOEK 'LEXICON VAN HET CHRONOGRAM'

Door Hugo Sterbrander

Het moest er eens van komen.

Na alle studie die hij de afgelopen veertig jaar heeft gedaan naar de geschiedenis van het chronogram¹⁾ (een geschreven tekst, die behalve een historisch feit of een bepaalde gedachte tevens een jaartal verbergt), de toepassingen ervan en de chronogrammisten, die ermee aan de slag gingen, kon het niet uitblijven dat de Hoensbroekenaar Bernard Grothues een Lexicon van het chronogram zou schrijven.

"Het is", zegt hij zelf, "de bekroning van mijn chronogrammistenloopbaan". Grothues (84) heeft tal van publicaties op zijn naam staan.

Op het ogenblik zijn het al meer dan 60 titels, waaronder:

Het excellente chronogram (1977) Anna sust susanna. Een verzameling palindromen, chronogrammen, anagrammen, calembours en

kabbala's (1979);

reMbranDt Is VersChenen. Een nieuwe verzameling chronogrammen, incarnacioenen en jaarschriften (1992);

Van Kloosterrade tot Rolduc.

De geschiedenis van Rolduc 1104-2004, geschreven in de vorm van een chronogram (2004) en Chronogrammen in Maastricht. Tijdsbeeld in letters en cijfers (2012).

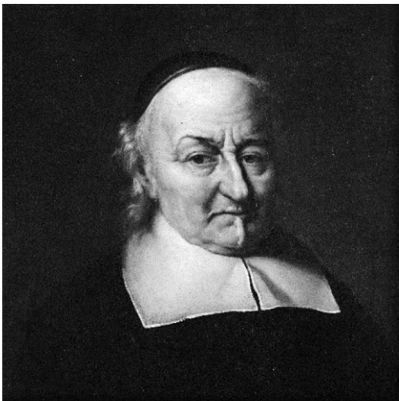
In het kleine chronogrammistenwereldje behoort hij tot de toppers. In zijn lexicon heeft hij ongeveer honderd chronogrammisten opgenomen. Van allen geeft hij een korte levensbeschrijving en vertelt hij wat ze met jaarschriften en getalspreuken hebben gedaan. "Het cri-

terium voor opname in het lexicon is, dat deze chronogrammisten gepubliceerd moeten hebben of dat chronogrammen van hun hand zijn terug te vinden”, vertelt hij. Het samenstellen van het lexicon, waaraan hij in 2006 begon, bleek geen eenvoudige zaak.

Grothues: “Niet iedere chronogrammist heeft in boekvorm gepubliceerd. Je vindt veel chronogrammen op gebouwen, monumenten, grafstenen, munten en klokken. De mensen die deze hebben geschreven, blijven vaak anoniem”.

Dat hij er desondanks in slaagde een groot aantal van hen te achterhalen, dankt hij deels aan de Engelsman James Hilton, die eind negentiende eeuw heel West-Europa doorkruiste om chronogrammen te zoeken en hun geschiedenis op te tekenen.

De grootste chronogrammist is volgens hem de Duitser Joseph von Pinu, een pionier in het genre, die in zestiende eeuw actief was. Deze gebruikte het chronogram zelfs in zijn correspondentie en verhefde het naar Grothues' mening tot literaire kunst. Grote Nederlanders op dit terrein zijn b.v. Pieter Corneliszoon Hooft en Geeraert Brandt. Deze laatste, Nederlands prozaschrijver, is niet alleen bekend geworden door zijn biografieën van Michiel Adriaanszoon de Ruyter, Pieter Corneliszoon Hooft en Joost van den Vondel, maar vooral ook door de vertaling van een chronogram van Jan Six. Toen deze laatste op de grafzerk van Vondel in de Nieuwe Kerk in Amsterdam liet schrijven:

**VIR PHOEBO ET MVSIS
GRATVS VONDELIVS HIC
EST (1679)** (*Hier ligt Vondel,
een man toegenegen aan
Apollo en de Muzen*) vertaalde
Brandt dit met: **HIER RVST
VAN VONDEL HOOG BEI-
AARD APOLLO EN ZYN
ZANGBERG VVAARD
(1679)**

Grothues laat het in zijn naslagwerk niet alleen bij het behandelen van de mensen achter de jaarschriften, hij presenteert ook een honderdtal zogenaamde *Viri illustres* (*briljante, vermaarde personen*) en *Ludis heroibus* (*sporthelden*).

Het zijn beschrijvingen van bekende mensen en sportlieden aan wie ooit een chronogram is gewijd, zoals b.v. voor Toon Hermans bij zijn overlijden in 2000:

JE STERFT NIET INEENS DOCH AF EN TOE EEN BEETJE. VAAK IS HET JE-ZELF ONTGAAN ALLE GESTORVEN BEETJES VERGEET JE. TENSLOTTE OP EEN KEERTJE WEET JE: JE ZEGT IK BEN WAT MOE, JE BENT ECHT AAN JE LAATSTE BEETJE TOE (2000) en APPLAUS! IK BEN EEN STER DOCH ZO GEWELDIG NIETIG HET IS ZALIG: EEN CLOWN TE ZIJN OOK WEL EENS VERDRIETIG! (2000)

Of de verrassende keus van paus Franciscus in 2013:

DE NIEUWE PAUS WIE ZAL HET ECHT ZIJN? HET WERD FRANCISCUS EEN EENVOUDIGE ASCHEET, EEN SOBERE ARGENTIÏN (2013)

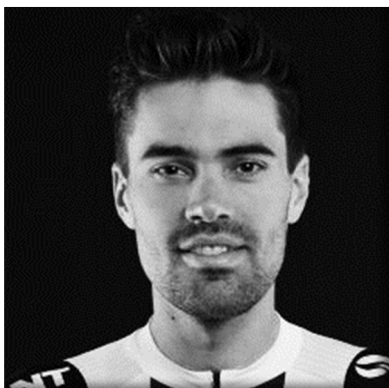
en de sportlieden als Johan Crujff bij zijn 50e verjaardag in 1997, Anky van Grunsven tijdens de Olympische Spelen 2004 in Athene en Tom Dumoulin in de Giro d'Italia 2017:

**VERSCHEUR ALLES WAT
GESCHREVEN IS IN DE
WEET WAT ER AAN SCHORT
LAAT CRUIJFF ZIJN
SCHOUWSEL: VOETBAL
SPELEN WANT WOORDEN
SCHIETEN TE KORT! (1997)**

Anky van Grunsven zorgde voor een enorme verrassing door opnieuw in 2004 Olympisch kampioen te worden, nu met haar paard Salinero, dat nauwelijks internationale ervaring had. De prestaties van de Brabantse amazone zijn historisch te noemen. Nooit eerder in de discipline dressuur won een ruiter op twee opeenvolgende Olympische Spelen met verschillende paarden.

**VOORTREFFELIJK EN SECUUR, WEER EEN WEERGA-
LOZE KÜR, ZIJGANG PERFECT, GALOP CORRECT. OP
EEN PIAF VOLGT EEN FIJNE UITGESTREKTE DRAF.
OOK EEN PUIKE PIROUETTE WAS JE VAN HET! TE-
RECHT KREEG ANKY GOUD EN FELICITATIES VOOR
SALINERO'S TOPPRESTATIES (2004).**

En dan Tom Dumoulin in de Giro d'Italia in 2017 met het ongekend poepincident!

EEN STORING OPEENS! HIJ KON NIET MEE. HIJ WAS AAN DE DIARREE! (2017);

EEN VLOEK ONVERWACHT EN TOT VERWONDERING VAN ZIJN CONCURRENT

**VEROORZAAKT HIJ ZOWAAR EEN ONGEKEND POEPI-
CIDENT (2017); ERGERNIS! GROOT IS DE NOOD! HET
ROZE GERED, TERNAUWERNOD! (2017);**

**HIER EEN BERICHT AAN ALLEN: IK DUMOULIN, IK
GA WEER KNALLEN! HOEWEL IK ZOWAT VERLOOR,
IK GA ER WEER VOOR! (2017);**

**GIROWINNAAR DUMOULIN ELEGANT EN BRILJANT,
EEN STIJLVOLLE COUREUR, SOEVEREIN OP Z'N TER-
REIN. HIJ WAS SUPERIEUR! (2017).**

Boven vermelde chronogrammen zijn alle van de auteur zelf. Andere chronogrammisten hebben geschreven zowel in het Latijn, als in het Duits, het Engels en het Frans. Het boek is uitgegeven en te koop via Mijnbestseller.nl.

1) Het chronogram is een curiositeit in onze taal, naast het anagram, het xenogram, het palindroom, het acrostichon of de calembour. Bij een chronogram in de vorm van een gedicht of een spreuk, hebben de Romeinse letters een cijferwaarde, die achter elkaar opgeteld een jaartal als uitkomst geven, die op zich weer betrekking hebben op de inhoud van de spreuk. Deze cijferletters met hun waarden zijn: **M=1000, D=500, C=100, L=50, X=10, W=VV=10 U=V=5, Y=IJ=II=2, J=I=1.**

BOEK OVER NIEUW LOTBROEK

Het is al weer zo'n acht jaar geleden, dat de Heemkundevereniging Hoensbroek het initiatief nam om de verschillende buurten en straten te presenteren middels met tekst omlijste fotoboeken. De afgelopen jaren zagen er zes het daglicht:

- Maria-Gewanden-Terschuren vroeger...
- De Hoofdstraat, van 't Kruis tot aan 't Kasteel
- De Nieuwstraat, van Flattestraat tot Nieuwstraat
- De Kouvender, van 't Kruis tot de Emma
- Sjlakke- en Mettebuule
- Mariarade, van Kloosterkolonie tot Mariarade

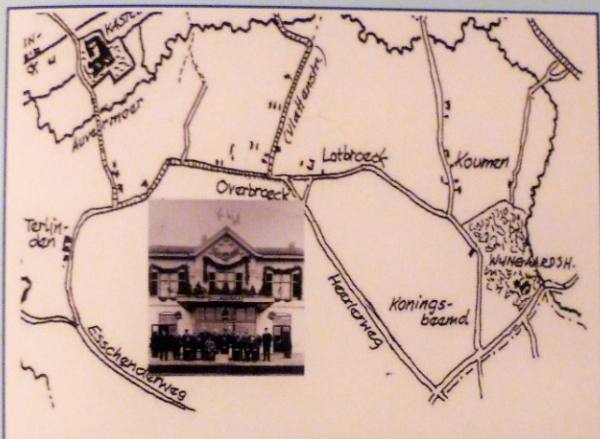
Inmiddels is ook het boek over Nieuw Lotbroek klaar. Het heeft een iets andere inhoud dan de eerder verschenen exemplaren, doordat het naast summiere historische overzichten voor een groot gedeelte bestaat uit deels waargebeurde, deels fantasieverhalen, welke zich in de wijk afspelen. Het zou ook niet mogelijk zijn om alleen maar stil te staan bij het winkelaanbod in de wijk, want daarvoor is het aanbod aan winkels te gering geweest. Bovendien is het voor de lezer ook prettiger dan alleen maar een opsomming van historische feiten.

SCHADENET - KOENEN

Breukerweg 178
6412 ZL Heerlen
☎ 045-5215450

GROND EN GOED MAKELAARDIJ IN AGRARISCH VASTGOED

Hofdwarweg 49
6161 DE Geleen
☎ 045- 5213468

Nieuw Lotbroek

in woord en beeld

door Math Mertens

Het boek is deze keer samengesteld door de Hoensbroekse schrijver/
Math Mertens en is verkrijgbaar bij

- **Readshop Vromen in de Kouvenderstraat,**
- **Kapsalon Hein Giesen aan het Baron van Hövellplein en**
- **Spar Supermarkt Vlieger in de Mgr. Hanssenlaan.**

Het 144 pagina's tellende boekwerk kost slechts € 9,95

LENDI MEN | WOMEN | FASHION

Kouvenderstraat 13/15

6431 HA Hoensbroek

☎ 045- 5212430

UPDATE JOODSE ONDERDUIKERS IN HOENSBROEK

Door J.A.A. van den Berg

In november 2016 werd door de Heemkundevereniging Hoensbroek, in de aula van het Broeklandcollege aan de Polderstraat in Hoensbroek, het boek *Joodse onderduikers in Hoensbroek* gepresenteerd. Hier zijn vier jaar intensief onderzoek aan voorafgegaan. In het boek staan 56 verhalen over Joodse mensen, die in de Tweede Wereldoorlog in Hoensbroek onderduik hebben gevonden, of die kort na de bevrijding enige tijd in deze gemeente verblijf hebben gehouden omdat hun eigen woonplaats nog in handen was van de Duitse bezetter.

Hoewel ik als onderzoeker en auteur van het boek mijn best heb gedaan om op het spoor te komen van de Joodse onderduikers, heb ik nimmer de illusie gehad dat ik daar voor de volle honderd procent in zou slagen. Dit heb ik dan ook verwoord in de inleiding van het boek en daarbij de redenen opgegeven waarom een volkomen volledigheid mijns inziens niet haalbaar is.

In de inleiding heb ik eveneens geschreven dat ik getracht heb om hetgeen met de onderduikers is gebeurd zo betrouwbaar mogelijk weer te geven en niet aan speculatie te doen. Daarom was het in contact komen met de onderduikers, hun nabestaanden en de kinderen van onderduikverleners zo belangrijk. Zij konden immers mijn conceptverhalen controleren, corrigeren en aanvullen. Ik heb echter niet alle mensen weten te traceren en daarom zijn een deel van de verhalen uitsluitend

gebaseerd op informatie afkomstig uit het internet, archieven, boeken, kranten en tijdschriften.

Wij zijn inmiddels ruim een jaar verder en ik vond het raadzaam om via het verenigingsblad van de heemkundevereniging een update te verstrekken ten aanzien van het boek *Joodse onderduikers in Hoensbroek*. Want intussen is het duidelijk geworden dat ik bij het onderzoek het spoor niet heb weten te traceren van de Joodse familie Huiman-Muller, die in de oorlog onderduik had gevonden bij het gezin Smeets-Palmen, wonende op Heerlerweg 120 in Hoensbroek. Ook is gebleken dat vier verhalen - die van Arthur Erich Altmann; Salomon en Eva Haringman, broer en zus; Sophia Koppels en Betsy Henriëtte Zurel-van Creveld - op een aantal punten gecorrigeerd moeten worden of aanvullingen behoeven.

Bij drie van de vier verhalen heb ik toentertijd geen contact weten te leggen met de onderduikers, hun nabestaanden en de kinderen van onderduikverleners.

Deze mensen hebben gereageerd na het verschijnen van het boek en mij gewezen op een aantal onvolkomenheden en soms ook aanvullende informatie verstrekt. Tenslotte is er nog een aanvulling op het verhaal van Bela Clara en Abraham de Leon, zus en broer. Dit naar aanleiding van een bijzondere ontdekking, door iemand gedaan in 2016.

Deze update begint met het verhaal van de Joodse familie Huiman-Muller. Heel recentelijk maakten de heer C. Vorage en zijn dochter, Marion, mij erop attent dat deze familie in de oorlog in Hoensbroek onderduik heeft gevonden bij het gezin Smeets-Palmen en dat hun verhaal niet in het boek staat.

De heer Vorage is een gepensioneerd huisarts en inmiddels 92 jaar. Hij startte in 1953 een huisartsenpraktijk op de Montfortstraat in Hoensbroek. Later verhuisde hij met zijn praktijk naar de Heerlerweg in Hoensbroek. De heer Vorage was na de oorlog de huisarts van het gezin Smeets-Palmen. Van de dochter van het gezin heeft hij later het een en ander vernomen over de Joodse mensen die in de oorlog onderduik hebben gevonden in het huis van haar ouders op Heerlerweg 120. Bij mijn bezoek heeft de heer Vorage mij verteld wat hij toentertijd van de dochter des huizes heeft vernomen. Later heb ik ook contact weten te leggen met de heer Alfred Huiman, de zoon van Edgard Huiman en Sara Fanny Emma 'Anny' Huiman-Muller. Hij heeft het verhaal van de dochter van het gezin Smeets-Palmen op bepaalde punten gecorrigeerd en aangevuld met nieuwe informatie. Ook het boek '42 Joodse Valkenburgers opgepakt en vermoord' van de auteur Jan Diederik, was een bron van informatie.

EDGARD HUIMAN EN ZIJN ECHTGENOTE, EN ENKELE ANDEREN

Edgard Huiman werd geboren op 24 maart 1910 in Berg en Terblijt. Hij was de zoon van Alfred Huiman en Clara Gottschalk, soms ook wel geschreven als Godschalk. Behalve Edgard had het echtpaar nog een dochter, Julchen. Alfred Huiman was koopman van beroep en woonde met zijn gezin in Valkenburg. Op 8 mei 1940 - twee dagen vóór de Duitse inval - trouwde Edgard Huiman, de zoon, in Oldenzaal met Sara Fanny Emma 'Anny' Muller, geboren op 23 februari 1915 in Oldenzaal. Zij was de dochter van Nathan Muller en Helene Aschoff. Edgard Huiman en zijn vrouw woonden bij de Duitse inval op Wilhelminalaan 70 in Valkenburg en het echtpaar zou

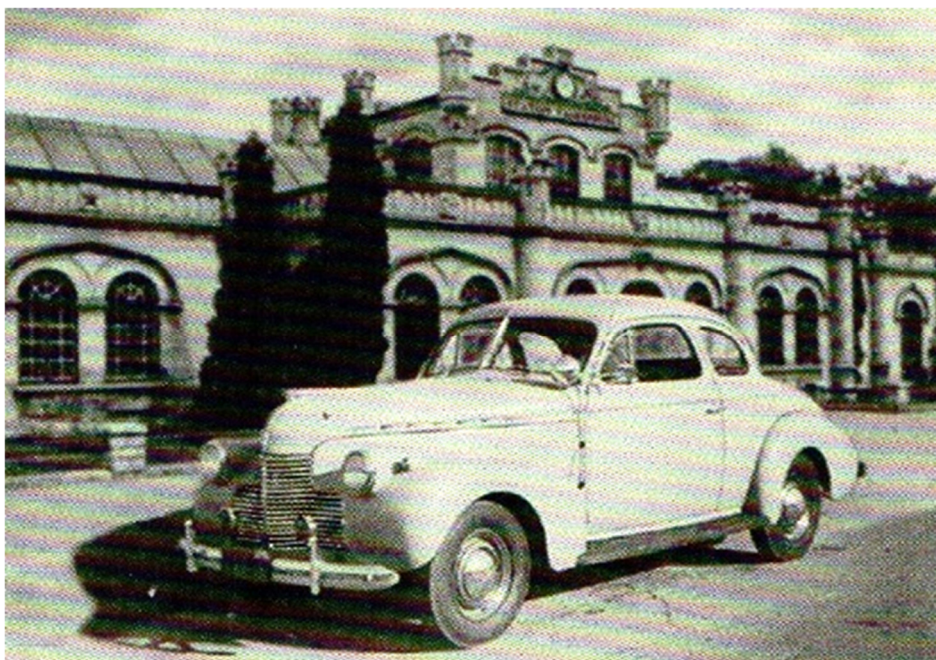
pas na de oorlog een kind krijgen. Omdat de Duitse bezetter het ongewenst vond dat straatnamen naar nog in leven zijnde leden van het koninklijk huis genoemd waren, werd Wilhelminalaan gewijzigd in Hendrik van Viandenlaan. Edgard Huiman was een handelaar in slagersbenodigdheden. Daarnaast handelde hij in bakkersbenodigdheden en huiden en had hij ook nog een papiergroothandel.

In de oorlog kwam het leven van de Joodse inwoners van Valkenburg door de anti-Joodse maatregelen van de kant van de Duitse bezetter steeds meer onder druk te staan. Op 19 augustus 1941 had Edgard Huiman op last van de bezetter zijn radio moeten inleveren. Op die dag werden in totaal negentien toestellen, waaronder die van Edgard, opgehaald door de *Wehrmacht*. Nauwkeurig werd bijgehouden wie welk toestel had ingeleverd, met inbegrip van o.a. merk, type en serienummer.

Begin 1942 moet Edgard Huiman nog steeds actief zijn geweest met het uitoefenen van zijn beroep, want in de Limburger Koerier van 31 december 1941 staat een advertentie waarin hij als handelaar in slagersbenodigdheden zijn vrienden, bekenden en begunstigden een zalig nieuwjaar toewenste.

Edgard Huiman was de eigenaar van een Amerikaanse auto, merk Chevrolet.

Vanaf 23 januari 1942 mocht hij deze niet meer gebruiken op last van de bezetter. Later in dat jaar zou zijn auto in beslag worden genomen. De bezetter had namelijk besloten tot liquidatie over te gaan van de inventaris van Edgard Huiman en zijn vrouw, nadat gebleken was dat zij waren ondergedoken. Het is niet bekend wat er verder met de auto is gebeurd.

Een Chevrolet voor het station van Valkenburg. Zeker is het niet, maar dit kan de auto zijn geweest van Edgard Huiman. In Valkenburg waren toentertijd maar weinig mensen eigenaar van een auto en nog minder van zo'n model (Bron: 42 Joodse Valkenburgers opgepakt en vermoord, auteur Jan Diederer)

De bewegingsvrijheid van de Joodse inwoners van Valkenburg werd beknot omdat zij vanaf 22 juni 1942 hun fietsen moesten inleveren. De bezetter stelde daarbij de voorwaarde dat, indien een kapotte fiets werd ingeleverd, de reparatie op kosten van de Joodse eigenaar zou worden uitgevoerd. Tussen 22 juni en 16 juli 1942 werden in totaal zestien fietsen ingeleverd. Edgard Huiman had een transport-herenfiets ingeleverd van het merk Simplex en zijn vrouw een damesfiets, welke ongemerkt was.

GEURTEN DEUREN
Hommerterweg 27
6431 ER Hoensbroek
☎ 045 5212531

Ingeleverde Rijwielen, toebehoorende aan Joodsche
eigenaars.

1. J. Benedik	H.v. Viandenlaan 25	Heerenryw	ongemerkt
2. Rob. Benedik	id.	23	- Simplex
3. Rud. Benedik	id.	23	- Empo
4. J. Jacobs	Nieuweweg E 8	-	Warrington
5. G. Cahn	Grendelplein 8	-	Houvest
6. L. Sajet	Berkelstraat 32	-	Simplex
7. E. Huiman	H.v. Viandenlaan 66	Transport	Simplex
8. A. Huiman-Müller	id.	heerenryw.	damesrijw. ongemerkt
9. R. E. Dahl	Neerhem B 32	heerenrijw.	Simplex
10. I. Dahij	id	damesrijw.	Crown
11. F. Kopf	Muntstraat 9	id.	The Cour- sing
12. W. Nathan	Stationsplein E 31	id.	supreme original
13. F. Gottschalk	Neerhem B 33a	heerenryw.	ongemerkt
14. K. Silber	Cremerstraat 107	id.	id.
15. J. Günsberg	Koningswinkelstr. 57	id.	Eak
16. J. Hünsberg	id.	damesrijw.	ongemerkt

Valkenburg-Houthem, 16 Juli 1942.

Bovenstaande rijwielen in ontvangst genomen op 16/7 '42

Moed

Lijst van ingeleverde fietsen

(Bron: 42 Joodse Valkenburgers opgepakt en vermoord, auteur Jan Diederens)

Ergens in de tweede helft van 1942 dook Edgard Huiman met zijn vrouw en enkele anderen onder. De exacte datum waarop dit gebeurde is niet bekend. Op 30 december 1942 plaatste de gemeente Valkenburg in het bevolkingsregister, achter de naam van Edgard Huiman, de volgende opmerking: 'VOW', hetgeen betekent Vertrokken Onbekend Waarheen.

Uit het volgende verhaal kan men opmaken dat Edgard Hui- man ervan uitging dat hij de onderduik en oorlog zou weten te overleven. Nog voordat hij in onderduik ging had hij zijn spul- len ondergebracht bij vrienden, kennissen en burens. Daar za- ten ook een paar schoenen bij. Een zak, enkel met linkerschoe- nen, gaf hij in bewaring bij een zekere Jozef Kengen aan het station. Een zak, uitsluitend met rechterschoenen, leverde hij af op een ander adres. Op deze manier voorkwam hij dat zijn schoenen tussentijds door anderen gedragen zouden worden.

Over de wijze waarop de Joodse mensen in onderduik zijn ge- gaan, kan het volgende verteld worden. Op zekere dag zagen zij dat er zich mensen verzamelden aan de overkant van het huis aan de Wilhelminalaan. De Joodse mensen – die kennelijk op alles waren voorbereid – vertrouwden het niet en zijn via de achterdeur gevlucht uit het huis.

Zij kwamen in de zijstraat uit, de Halderstraat, waar zij in een auto stapten van de Valkenburgse architect Hubert Philips. Het is niet bekend of er sprake is geweest van een vooropgezet plan voor wat betreft de vlucht met deze auto. Wel staat vast dat de Joodse mensen uiteindelijk terecht kwamen bij een huisarts uit Valkenburg.

W. MENGELERS – AUTO ELEKTRA
Burg. Slanghenstraat 11
6433 AR Hoensbroek
☎ 045- 5217777

ROLF DE JONG AUTOSCHADEBEDRIJF
De Koumen 60
6433 KD Hoensbroek
☎ 045- 5210590

De naam van deze huisarts is niet bekend. In die tijd kende Valkenburg twee huisartsen: dokter Pinckers en dokter Kettler. De Joodse mensen werden door de huisarts uit Valkenburg met diens auto naar het katholieke gezin Smeets-Palmen in Hoensbroek gebracht. In de oorlog mocht een selecte groep mensen van de Duitse bezetter nog een auto hebben, de anderen hadden deze moeten inleveren. Huisartsen maakten toen deel uit van de selecte groep. Kennelijk behoorde ook de architect Hubert Philips tot deze groep.

Frans Smeets was slager van beroep en zijn zaak annex woonhuis bevond zich op Heerlerweg 120 in Hoensbroek. Het huisnummer is in 1964, tijdens een vernummering, gewijzigd in 152. Het pand is inmiddels afgebroken. Op zeker moment is Frans Smeets gestopt met zijn slagerij, want op zijn persoonskaart van het bevolkingsregister is te lezen dat hij later mijnwerker van beroep werd en vervolgens een wagen- of wagoncontroleur. Wanneer deze wijzigingen hebben plaats gevonden is niet bekend. Mogelijk dat hij reeds voor de oorlog geen slagerij meer had.

Frans Smeets was gehuwd met Maria Lucia 'Lucie' Sophia Palmen. Het echtpaar had twee kinderen, te weten een zoon en een dochter. Bij de Duitse inval in Nederland waren zij 19 resp. 17 jaar. De zoon was toen mijnwerker van beroep. Het gezin was in mei 1932 van Brunssum naar Hoensbroek verhuisd en in datzelfde jaar vroeg Frans Smeets een Hinderwetvergunning aan voor de oprichting van een slagerij met werkplaats op Heerlerweg 120.

PARTYCENTRUM AMICITIA
Markt 9
6431 LG Hoensbroek
☎ 045- 5212999

Waarom de Joodse mensen juist bij dit Hoensbroekse gezin terecht kwamen is niet bekend. Misschien was dit het gevolg van een zakelijke relatie. Frans Smeets was immers slager van beroep of was dit geweest en Edgard Huiman handelde in slagersbenodigdheden. De onderduikers zaten tijdens hun onderduikperiode op de bovenverdieping en het gezin Smeets woonde op de begane grond. De onderduikers zouden tot aan de bevrijding op dit adres blijven.

Edgard Huiman en zijn echtgenote en enkele anderen hebben dus ondergedoken gezeten bij het gezin Smeets-Palmen in Hoensbroek. Maar wie waren de anderen? Volgens de dochter van het gezin Smeets-Palmen ging het om twee personen, namelijk de dochter van het Joodse echtpaar en de moeder van Edgard Huiman, te weten Clara Huiman-Gottschalk. De vader van Edgard Huiman, Alfred Huiman, was op 21 november 1942 in Valkenburg op 78-jarige leeftijd komen te overlijden. Betekent dit dat de onderduikers pas na deze datum bij het gezin Smeets in onderduik zijn gegaan?

De verklaring van de dochter van het gezin Smeets-Palmen levert een probleem op voor wat betreft de dochter van het Joodse echtpaar. Volgens genealogische gegevens hebben Edgard Huiman en zijn vrouw nooit een dochter gekregen, alleen een zoon, die pas jaren na de oorlog op de wereld zou komen.

HEUNEN COIFFEUR HERENSALON

Wilhelminastraat 76

6431 XX Hoensbroek

☎ 045- 5211324

Dit zou in de loop van het onderzoek bevestigd worden door Alfred Huiman, de zoon van Edgard Huiman en Sara Fanny Emma 'Anny' Huiman-Muller.

Volgens Alfred Huiman ging het ook niet om twee andere personen, maar om vijf andere personen. Volgens hem waren dat Clara Huiman-Gottschalk, de moeder van zijn vader; Julchen 'Julie' 'Joel' Huiman, de zus van zijn vader; Lenie Muller, de jongste zus van zijn moeder; Lies Muller, de oudste zus van zijn moeder, samen met haar man, Simon Frankenhuis.

Foto bij het 25-jarig bestaan van slagerij Palmen-Tummers te Overbroek, circa 1949. De persoon in de bovenste rij, zesde van links, is Frans Smeets. Zijn vrouw, Maria Lucia Sophia Smeets-Palmen, is de persoon in de onderste rij, derde van links. Op deze foto staat ook het Joodse echtpaar Huiman-Muller, namelijk de personen in de tweede rij van onder, vijfde en zesde van links.

ROB PETERS – LIMBURGS BAKWINKELTJE
Wijngaardsweg 16
6412PJ Heerlen
☎ 045- 5226693

De dochter van het gezin Smeets-Palmen was erbij toen de Joodse onderduikers bij hen aankwamen. Edgard Huiman en zijn vrouw waren welgestelde mensen. Hij was niet alleen handelaar maar ook eigenaar van een aantal huizen. Bij hun aankomst in Hoensbroek toonde Sara Huiman-Muller aan Maria Smeets-Palmen en dochter het korset dat zij droeg. Van het korset waren de baleinen verwijderd, om plaats te kunnen maken voor papiergeld. Dit geld had men eventueel nodig om het onderduiken te kunnen betalen. Soms vroegen onderduikverleners om een bijdrage in de extra kosten die zij moesten maken om andere mensen in huis te kunnen opnemen. Het is niet bekend of het gezin Smeets-Palmen hierom gevraagd heeft.

In het huis op Heerlerweg 120 verbleven nu twee jonge, ongehuwde vrouwen. Dit leverde soms een probleem op. Want de dochter van het gezin Smeets-Palmen kon immers vrij rondlopen en deelnemen aan tal van activiteiten waar jonge mensen van die leeftijd nu eenmaal behoefte aan hebben. Maar dit alles was niet mogelijk voor de andere jonge vrouw, Lenie Muller. Voor haar eigen veiligheid, maar ook de veiligheid van de anderen, moest zij op de bovenverdieping verblijven. Lenie wilde 'uitbreken' en moest door de andere familieleden min of meer in bedwang worden gehouden. Dit leverde op den duur wrijving op tussen de onderduikers, maar ook tussen de twee jonge vrouwen. Volgens de dochter van het gezin Smeets-Palmen speelde jaloezie daarbij een rol, hetgeen te begrijpen is.

ADMINISTRATIEKANTOOR LABOR

VLOEDSTRAAT 34

6361 XH Nuth

 045-5650121

Zoals gezegd bewoonden de Joodse onderduikers de bovenverdieping van het huis. Op deze verdieping bevond zich een nis met kleine afmetingen. Als er aan huis gebeld werd - men wist nooit wie er aan de deur stond - moesten de onderduikers zich schuil houden in deze nis die voor de buitenwereld onzichtbaar kon worden gemaakt. Om de onderduikers snel en adequaat in de nis te krijgen moest er geoefend worden. Dit was vooral een probleem voor de moeder van Edgard Huiman, vanwege haar hoge leeftijd. De Duitse bezetter heeft echter nooit een inval gedaan.

Frans Smeets heeft altijd een pistool in huis gehad. Niemand wist hiervan. Het wapen zou pas ontdekt worden na zijn dood.

Na de bevrijding van Zuid-Limburg keerde Edgard Huiman met zijn vrouw spoedig terug naar Valkenburg. Hoensbroek werd op 18 september 1944 bevrijd, Valkenburg een paar dagen eerder. Het zuidelijk deel van het stadje (ten zuiden van de Geul) werd op 14 september bevrijd, het noordelijk deel pas op 17 september. Het echtpaar werd reeds op 20 september 1944 ingeschreven in het bevolkingsregister van Valkenburg. Zij betrokken hun oude woning op Wilhelminalaan 70. Edgard Huiman nam ook zijn beroep weer op, maar hij bezat niets meer en moest helemaal opnieuw beginnen. Hij was kort na de bevrijding eveneens actief in het Joodse hulpcomité in Valkenburg. Het comité was een Joods initiatief en had het ondersteunen van Joodse mensen als doel.

Edgard Huiman en zijn vrouw na de oorlog.

Zij vormden het laatste Joodse echtpaar in Valkenburg.

*Met hun overlijden komt een einde aan de oorlogsgeneratie Joodse Valkenburgers
(Bron: 42 Joodse Valkenburgers opgepakt en vermoord, auteur Jan Diederer)*

Op 17 maart 1951 kwam in de Vroedvrouwenschool in Heerlen Alfred 'Freddy' Nico Huiman op de wereld, de zoon van Edgard en Sara Huiman. Hij is hun enig kind. Op 22 februari 1964 zou hij zijn Bar mitswa vieren. Hij was toen oud genoeg om verantwoording te kunnen afleggen voor zijn leven als gelovig persoon. Zo iemand is religieus volwassen en kan deel uitmaken van een Minjan, een groep van tenminste tien volwassen Joodse mannen die nodig zijn voor een volledige Joodse gebedsdienst. Het feest werd gehouden in Hotel Voncken, gelegen aan het Walramplein in Valkenburg.

HOWA BINNENHUISDECORATIE

Nieuwstraat 12-14

6431 KT Hoensbroek

☎ 045- 5212900

Eind jaren 60 of begin jaren 70 hebben Edgard Huiman en zijn vrouw in Israël, door de stichting Keren Kayemeth LeIsrael-Jewish National Fund, een boom laten planten ter gelegenheid van hun 25 jaar bevrijding. Met het planten van deze boom wilden zij de onderduikerverleners, Frans Smeets en zijn echtgenote, een eer bewijzen. Hun naam is met deze boom verbonden.

Edgard Huiman, zijn vrouw en zoon, zijn in 1959 verhuisd van Wilhelminalaan 70 naar Halderstraat 2 in Valkenburg. Op 22 februari 1994 kwam Edgard Huiman in Valkenburg te overlijden. Zijn vrouw overleed op 10 december 1996 in Valkenburg. Zij werden begraven op het Joodse deel van de algemene begraafplaats op de Cauberg in Valkenburg.

Graf van Edgard Huiman

Graf van Sara Fanny Emma Huiman-Muller

ARTHUR ERICH ALTMANN

In mei 2017 stuurde de heer H. Altmann, de zoon van Arthur Erich Altmann mij een mail waarin hij mij opmerkzaam maakte op een aantal onvolkomenheden in het verhaal van zijn vader. Ook had hij aanvullende informatie.

Hij schreef dat zijn vader inderdaad Arthur Erich Altmann heette, maar gaf als aanvulling dat Erich zijn roepnaam was.

In het verhaal heb ik geschreven dat Arthur enig kind was, maar dit is niet correct. Volgens de zoon had hij twee zusters, waarvan de jongste jaren vóór de oorlog aan een ziekte was overleden. De andere zus, Augusta Charlotte, was getrouwd en woonde tijdens de oorlog met haar man en zoon in Eindhoven. In 1942 lieten zij hun zoon bij een vrijgezelle onderwijzeres in Den Bosch onderduiken. De zoon overleefde de oorlog, maar zijn ouders werden slachtoffers van de Holocaust. Augusta Charlotte en haar man werden naar Sobibór gedeporteerd. In dit beruchte kamp werden zij, direct na aankomst, op 21 mei 1943 vermoord.

Verder gaf de heer H. Altmann nog een aanvulling. Zijn vader was van Münsterberg naar Rotterdam gekomen, met de bedoeling in deze havenstad de boot naar Zuid-Amerika te nemen. Hij wilde naar Equador of Bolivia. Maar toen hij in Rotterdam aankwam bleek zijn boot niet meer uit te varen.

VERBOEKET - HYPOTHEKEN & VERZEKERINGEN

Nieuwstraat 6A

6431 KT Hoensbroek

☎ 045- 5281760

SALOMON EN EVA HARINGMAN, BROER EN ZUS

Na de boekpresentatie, in de aula van het Broeklandcollege, heeft er in het buurtblad van Maria-Gewanden een artikel gestaan over het boek, waarbij tevens een foto was geplaatst van Salomon en Eva Haringman. De namen van de twee kinderen werden daarbij niet vermeld. Hillie Neuteboom-Weening heeft dit artikel bij toeval gezien en meende op de foto Eva te herkennen als een meisje, dat zij vanuit de oorlog kende en dat bij haar ouders ondergedoken was geweest in de oorlog. De jongen kende zij als Bobby. Zij was echter niet bekend met hun achternamen. Via de secretaris van de heemkundeverenging kwam zij in contact met mij. Zij had aanvullende informatie voor mij met betrekking tot de onderduik van Eva Haringman.

In het boek heb ik geschreven dat Eva Haringman in Treebeek onderduik heeft gevonden, waarschijnlijk bij het echtpaar Benjamins op Treebeekplein 83. Nu blijkt dat Eva, alvorens naar Treebeek te gaan, een tijd lang in het huis van het gezin Weening in Hoensbroek heeft gezeten. Het gezin Weening bestond uit tien personen en woonde op Voorstraat 22.

Johan Hendrik, de vader, was bovengronds mijnwerker en Eefje van der Meulen, zijn echtgenote, was huisvrouw.

Hillie, de dochter en jongste van het gezin, was van dezelfde leeftijd als Eva. Beiden waren in 1940 geboren en verschilden precies een maand in leeftijd. Het echtpaar Weening heeft aan hun kinderen en aan anderen verteld dat Eva bij hen logeerde. Maar dochter Hillie bleef bij voorbaat ontkennen dat er een meisje bij hen logeerde. Zij heeft dit ook verteld aan buitenstaanders. Hillie was toen ongeveer drie jaar oud en te jong om

alles te kunnen begrijpen. Op zeker moment namen haar ouders het besluit dat Eva naar een ander onderduikadres moest gaan. Zij maakten zich zorgen over de veiligheid van het gezin en dat van Eva. Zij waren bang dat de stellige uitspraak van hun jongste dochter, dat Eva niet bij hen logeerde, 'slapende honden' wakker zou maken. Kennelijk is Eva op die manier in Treebeek terecht gekomen.

Hillie Neuteboom-Weening heeft nog steeds een foto van Eva Haringman in haar bezit. Dit is ook de reden waarom zij Eva meende te herkennen op de foto in het buurtblad van Maria-Gewanden. Zij heeft nimmer geweten wat er verder gebeurd is met het Joodse meisje. Hillie was dan ook blij toen zij vernam dat Eva en haar broer de oorlog hadden overleefd.

Eva Haringman is begin 2018 overleden. Zij werd 77 jaar.

SOPHIA KOPPELS

In januari 2017 ontving ik van de heer J. Keuning, de zoon van Sophia Koppels, een mail waarin hij mij attendeerde op een aantal onvolkomenheden in het verhaal van zijn moeder.

Volgens de heer Keuning is de voornaam van zijn moeder niet Sophia maar Sophie.

Sophie Koppels heeft inderdaad twee zusters, te weten Elisabeth en Henriëtte, en beiden hebben de oorlog overleefd. Echter, in mijn verhaal heb ik geschreven dat Elisabeth inmiddels is overleden en dat Henriëtte nog in leven is en tegenwoordig in Israël woont. Dit is niet correct. Het was Elisabeth die na de oorlog naar Israël is verhuisd en daar onlangs is overleden.

Henriette is altijd in Nederland blijven wonen en woont daar tot op de dag van vandaag.

BETSY HENRIËTTE ZUREL-VAN CREVELD

Vrij kort na de uitgave van het boek heeft een familielid van Betsy Henriëtte Zurel-van Creveld met mij contact opgenomen. Tot mijn spijt zijn de aantekeningen, die ik toen van het gesprek heb opgetekend, verloren gegaan tijdens mijn verhuizing. Ik weet mij nog te herinneren dat de persoon in kwestie vertelde dat Betsy van nature lichtblond haar had en dat zij haar haren dus niet had laten blonderen.

Zelf heb ik over Betsy nog aanvullende informatie weten te vinden. Betsy en haar man, Jo Zurel - zij waren op 8 oktober 1942 in Amsterdam getrouwd - hebben een tijdje ondergedoken gezeten in Maarssen. Het stel is omstreeks juli 1943 vandaar naar Limburg vertrokken.

Van 30 augustus 1944 - dus na haar arrestatie - heeft Betsy opgesloten gezeten in het Huis van Bewaring en Gevangenis in Maastricht. Zij kwam daar omstreeks 18.15 uur aan. Op 2 september 1944 werd zij vandaar overgebracht naar Westerbork.

BELA CLARA EN ABRAHAM DE LEON, ZUS EN BROER

Bij het opruimen van de garagebox van zijn moeder vond Frank Hemminga twee albums met tal van foto's van de Joodse crèche aan de Plantage Middenlaan in Amsterdam. Vanuit de crèche werden honderden kinderen naar onderduikgezinnen elders in het land gesmokkeld. Gea Venema, later gehuwd met Willem Hemminga, werkte in de eerste oorlogsjaren als kinderverzorgster op de crèche. In september 1941 moest zij de crèche verlaten omdat er vanaf dat moment alleen nog maar Joodse vrouwen mochten werken. In 2016 liet Frank Hemminga de foto's zien aan de buitenwereld.

Naar de kinderen op de foto's werd vervolgens onderzoek gedaan, om te achterhalen wie zij waren en wat er met hen verder is gebeurd. In de twee albums zitten drie foto's waarop Bela 'Betty' Clara de Leon te zien is. Twee van de drie foto's laten wij hier zien. Bela 'Betty' Clara de Leon werd in de crèche ook wel 'Napoleon' genoemd of 'Nappa'. Haar achternaam komt immers voor een deel overeen met de naam 'Napoleon'. Het is goed verklaarbaar dat zij een bijnaam had omdat in de crèche ook haar nichtje zat, die Betty de Leon heette.

Bela 'Betty' Clara de Leon (links). Het meisje rechts werd vermoord in Sobibór.

PETER WIND - PAPIER/KANTOORVAKHANDEL

Akerstraat Noord 88
6431 HW Hoensbroek
☎ 045 - 523 0748

LÉON MEESSEN OPTOMETRIE

Kouvenderstraat 17
6431 HA Hoensbroek
☎ 045-5212587

BEGUNSTIGERS OOS GEBROOK

HOLTUS VERZEKERINGEN & FINANCIERINGEN   HOENSBROEK

M. L'ORTYE   AMSTENRADE

PUNCTUA & PARTNERS - ACCOUNTANTS   HOENSBROEK

THE READ SHOP VROMEN   HOENSBROEK

C. VAN TILBURG   HOENSBROEK

VAN MELICK - HEERLIJK UIT HOENSBROEK   HOENSBROEK

moonen | BOUW BV
BOUWKUNDIGADVIES

